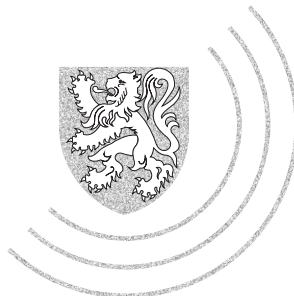

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2003-2004

10 februari 2004

VOORSTEL VAN DECREET

**– van mevrouw Veerle Heeren, de heer Ludwig Caluwé, mevrouw Sonja Becq,
de heer Jan Laurys, mevrouw Wivina Demeester-De Meyer en de heer Carl Decaluwe –**

**houdende wijziging van de Provinciekieswet van 19 oktober 1921
en van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932,
wat de paritaire vertegenwoordiging van vrouwen en mannen op de kandidatenlijsten betreft**

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

I. Inleiding

Bij de provincie- en de gemeenteraadsverkiezingen van het jaar 2000 werd het feit dat meer dan de helft van de bevolking vrouwen zijn allerm minst weerspiegeld in de samenstelling van de provincie- en de gemeenteraden.

De cijfers na de provincie- en de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2000 geven het volgende beeld :

- provincieraden : gemiddeld 29,3% vrouwen ;
- gemeenteraden : gemiddeld 30,8% vrouwen.

De Vlaamse provincies tellen gemiddeld 13,3% vrouwelijke gedeputeerden. Er is één vrouwelijke gouverneur.

Op gemeentelijk vlak zijn er 7,47% vrouwelijke burgemeesters en 19,96% vrouwelijke schepenen.

Er is dus duidelijk een politieke ondervetegenwoordiging van vrouwen, zowel in de verkozen organen als in de samenstelling van de uitvoerende organen op provinciaal en gemeentelijk niveau. Dat betekent voor de politieke besluitvorming dat er sprake is van een democratisch deficit. Door de geringe vertegenwoordiging van vrouwen in besluitvormingsfuncties wordt immers niet ten volle rekening gehouden met de belangen en de behoeften van de hele bevolking. Een evenwichtige deelname van zowel vrouwen als mannen aan de besluitvormingsprocessen brengt bovendien nieuwe ideeën, waarden en gedragspatronen met zich mee. De maatschappij en de politiek hebben er dus alle belang bij dat mannen en vrouwen samen beleid voeren.

In het verleden heeft men al geprobeerd om daarin verandering te brengen. De diverse vrouwenorganisaties hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld. Op initiatief van onder meer de Nederlandstalige Vrouwenraad, het Vrouwen Overleg Komitee (VOK) en de Coördinatie van de Politieke Vrouwengroepen werden allerlei bewustmakingsacties opgezet om meer vrouwen op het politieke forum te krijgen.

Ook op beleidsniveau hebben de staatssecretarissen/ministers verantwoordelijk voor het gelijkheidskansenbeleid sinds 1985 talrijke initiatieven genomen. Zij voerden informatie- en bewustmakingscampagnes gericht op een mentaliteitsverandering bij het grote publiek met onder andere de “Stem vrouw”-campagnes. Om het beleid degelijk te ondersteunen werden ook de eerste wetenschappelijke onderzoeken op dat terrein uitgevoerd.

In die periode kwam ook de eerste wettelijke hefboom tot stand om een betere deelname van vrouwen aan de politieke besluitvorming te stimuleren en om zo het aantal vrouwen in de verkozen politieke organen en ook in de uitvoerende organen te verhogen, met name de wet-Smet-Tobback van 24 mei 1994 ter bevordering van een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen. De wet voert voor alle verkiezingsniveaus de bepaling in dat de ingediende kandidatenlijsten voor niet meer dan tweederde kandidaten van hetzelfde geslacht mogen bevatten. Bij de provincie- en de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1994 gold de overgangsmaatregel dat minstens een vierde van de plaatsen moest worden voorbehouden voor vrouwen. De 1/3-2/3-regel werd pas van toepassing bij de verkiezingen van oktober 2000.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 werd de wettelijke norm van een vierde vrouwen op de lijst ruimschoots bereikt. In vergelijking met de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 was in 1994 het aantal verkozen vrouwen in de gemeenteraden gestegen van 14% naar 20%, het aantal vrouwelijke schepenen van 11% naar 14% en het aantal vrouwelijke burgemeesters van 4% naar 5%. Dat is een duidelijke stijging, maar toch niet zo spectaculair. Van 1982 naar 1988 steeg het percentage vrouwelijke verkozenen immers met 4,5%, zonder een wettelijke maatregel ter bevordering van een evenwichtige aanwezigheid van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten.¹

De tabel hieronder vermeldt het aantal vrouwelijke verkozenen² bij de parlementsverkiezingen van 1995, 1999 en 2000 :

¹ Ann Carton, Een definitieve stap vooruit in het Jaarboek 1994 van de Nederlandstalige Vrouwenraad.

² Ro.Sa. Vlaamse politica's in cijfers, nummer 25, juli 2003.

	% vrouwen Kamer	% vrouwen Senaat	% vrouwen Parlement
1995	12,0	23,9	15,8
1999	23,3	28,2	24,9
2003	34,6	29,6	33,0

Samengevat kan men stellen dat de wet-Smet-Tobback gezorgd heeft voor de verdere vervrouwelijking van de kieslijsten, maar niet echt van de parlementen. De vooruitgang is niet echt spectaculair. De wet bepaalt een maximaal aantal kandidaten per geslacht, zonder te stipuleren hoe die over de lijst verspreid moeten worden en zonder garantie dat vrouwen op verkiesbare plaatsen terechtkomen. Kortom, de vaststelling dat op de verschillende kandidatenlijsten de norm voor de lijstsamenstelling is bereikt, betekent niet automatisch dat ook meer dan één op drie verkozenen een vrouw zal zijn.

Voor de vervrouwelijking van de politiek is de lijstsamenstelling van cruciaal belang. Een goede plaats op de lijst is van doorslaggevend belang om verkozen te worden. Enkel door meer vrouwen op verkiesbare plaatsen te positioneren, kunnen de verschillende parlementen en raden echt vervrouwelijken.

Het kiessysteem voor de gemeenteraden en de provincieraden wordt, in vergelijking met het systeem voor de parlementsverkiezingen, gekenmerkt door het feit dat de voorkeurstemmen meer bepalend zijn en de volgorde op de lijst gemakkelijker kan worden doorbroken. Bovendien wordt er niet, zoals voor de parlementsverkiezingen wel het geval is, apart voor opvolgers gekozen. Men zou kunnen opwerpen dat verkiesbare plaatsen bij deze verkiezingen minder relevant zijn. Toch blijven de eerste plaatsen belangrijk voor de zichtbaarheid en de uitstraling naar buiten. In de praktijk wordt het aantal behaalde voorkeurstemmen wel degelijk mee beïnvloed door de lijstvolgorde: iemand die bovenaan de lijst staat, haalt over het algemeen meer voorkeurstemmen dan diegenen die lager op de lijst voorkomen.

Omdat er geen aparte opvolgerslijsten zijn, is het ook van belang om bovenaan de lijst te staan. Bij de aanwijzing van de opvolgers begint men immers met de eerste niet-verkozene op de lijst waarbij de lijststemmen weer in aanmerking genomen worden bij de toewijzing van de opvolgersplaatsen. Ook het opvolgen van een mandataris die maar een deel van de legislatuur uitzit, kan een eerste stap

zijn naar een goede plaats op de volgende kandidatenlijst en naar een verdere politieke loopbaan.

Ook verschillende adviescomités hebben hierover grondig nagedacht en besprekingen gevoerd.

Het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen in de Senaat heeft op 4 februari 1999 een unaniem advies³ uitgebracht met onder andere de volgende krachtlijnen :

“De wet Smet-Tobback moet als volgt worden gemendeerd :

- de eerste twee effectieve plaatsen op de kieslijsten moeten toegewezen worden aan personen van een verschillend geslacht ;
- de eerste effectieve plaats op de lijst en de eerste opvolgersplaats moeten toegewezen worden aan personen van een verschillend geslacht ;
- de kandidaten van beide geslachten moeten evenwichtig gespreid worden over de kandidatenlijsten.”.

De Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen heeft in zijn advies nr. 4 van 26 juni 1995 betreffende de deelname van de vrouwen aan het politiek leven het volgende opgenomen :

“Wij menen dat de wet Smet-Tobback een stap is in de richting van de paritaire democratie, maar wij zijn van oordeel dat die wet moet worden verbeterd door daaraan de verplichting toe te voegen dat eveneens een quota voor vrouwen op nuttige plaatsen moet in acht worden genomen, een verplichting die door formele sancties kracht moet worden bijgezet.”.

Aan de vooravond van de 21e eeuw is er dus nog altijd een democratisch deficit. Ons baserend op de verkiezingsresultaten van de provincie- en de gemeenteraden van 1988, 1994 en 2000 en van de parlementsverkiezingen van 1999 en 2003, zal het bij een zelfde groeiritme als de jongste jaren nog veel tijd in beslag nemen vooraleer de paritaire democratie verwezenlijkt wordt. Daarom zijn er voor de verkiezing van meer vrouwen voor de provincie- en de gemeenteraden eerst en vooral meer structurele maatregelen nodig met betrekking tot de verdeling van de kandidaten op de lijsten. We willen geen halve oplossingen meer. De tijd is gekomen

dat we ons streven naar paritaire democratie ook effectief wettelijk vastleggen.

Om de paritaire aanwezigheid van vrouwen en mannen in de provincie- en de gemeenteraden te bereiken, wil dit voorstel van decreet het ritssysteem – dat is het afwisselend laten innemen van de plaatsen op de lijst door personen van een verschillend geslacht – verplicht maken voor de volledige kandidatenlijsten. Dat houdt automatisch in dat op een lijst met een even aantal plaatsen evenveel mannelijke als vrouwelijke kandidaten staan en dat op een lijst met een oneven aantal plaatsen het aantal mannelijke kandidaten met slechts één kan verschillen van het aantal vrouwelijke kandidaten.

Het ritssysteem is van toepassing voor alle lijsten vanaf de provincie- en de gemeenteraadsverkiezingen van het jaar 2006.

Met dit voorstel van decreet hopen we te realiseren dat vrouwen en mannen op een gelijkwaardige manier toegang krijgen tot het politieke leven en zo de paritaire democratie een stap dichterbij te brengen.

2. Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

Dit artikel behoeft geen toelichting.

Artikel 2

Dit artikel bepaalt dat voor de provincieraadsverkiezingen het ritssysteem, dat wil zeggen het afwisselend plaatsen van personen van een verschillend geslacht, moet worden toegepast voor de volledige kandidatenlijsten.

Artikel 3

Dit artikel bepaalt dat voor de gemeenteraadsverkiezingen het ritssysteem, dat wil zeggen het afwisselend plaatsen van personen van een verschillend geslacht, moet worden toegepast voor de volledige kandidatenlijsten.

³ *Parl. St. Senaat*, 1998-99, nr. 1-584/2, 1998-99, blz.51

Artikel 4

Het ritssysteem voor de volledige kandidatenlijst wordt van toepassing vanaf de provincie- en de gemeenteraadsverkiezingen van 2006.

Veerle HEEREN

Ludwig CALUWE

Sonja BECQ

Jan LAURYS

Wivina DEMEESTER-DE MEYER

Carl DECALUWE

VOORSTEL VAN DECREET

Artikel 4

Artikel 1

Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Artikel 2

In artikel 11, § 1, van de Provinciekieswet van 19 oktober 1921, vervangen bij de wet van 16 juli 1993 en gewijzigd bij de wetten van 11 april 1994 en 24 mei 1994, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° het achtste lid wordt vervangen door wat volgt :

“Op een lijst is elke volgende kandidaat van een ander geslacht.”;

2° het negende lid wordt opgeheven ;

3° het tiende lid wordt vervangen door wat volgt :

“Het zevende en het achtste lid zijn enkel van toepassing in geval van vernieuwing van de provincieraden.”.

Artikel 3

In artikel 23, § 3, van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, gewijzigd bij de wetten van 24 mei 1994 en 7 juli 1994, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° het tweede lid wordt vervangen door wat volgt :

“Op een lijst is elke volgende kandidaat van een ander geslacht.”;

2° het derde lid wordt opgeheven ;

3° het vierde lid wordt vervangen door wat volgt :

“Het tweede lid is enkel van toepassing bij een volledige vernieuwing van de gemeenteraden.”.

Dit decreet is van toepassing bij de eerstvolgende gewone en algehele vernieuwing van de gemeenten en provincieraden.

Veerle HEEREN

Ludwig CALUWE

Sonja BECQ

Jan LAURYS

Wivina DEMEESTER-DE MEYER

Carl DECALUWE